

УДК 811.161.2'373.611'366.522

ФЕДУРКО Марія – доктор філологічних наук, професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (mfedurko@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

КОТОВИЧ Віра – доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (virako@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6370-8135>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.8>

Бібліографічний опис статті: Федурко, М., Котович В. (2023). Українські словотвірні феміна(і)тиви в контексті принципу антропоцентризму. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 56, 65–76, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.8>

УКРАЇНСЬКІ СЛОВОТВІРНІ ФЕМІНА(І)ТИВИ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ

Анотація. У статті активну ділянку сучасного словотворення – фемінізацію – розглянуто з позицій антропоцентризму як одного з визначальних принципів нинішньої мовознавчої науки. Його сутність корелює з тезою: пізнати мову, абстрагувавшись цілковито від людини, її носія й творця, неможливо, так само як пізнати людину, її духовний світ поза її мовою (мовленням). У контексті досліджуваної проблеми засвідчено незмінно високий упродовж останнього пів століття інтерес дослідників до творення й функціонування назв осіб жіночої статі, а також до чинників, лінгвальних і екстралінгвальних, які ці процеси стимулюють чи, навпаки, сповільнюють. Відзначено природність цього типу назв у лексичній системі української мови, їхню тисячолітню вкоріненість у питомий мовний ґрунт, а значить, і історичну тяглість, бо концепти ЧОЛОВІК і ЖІНКА належать до визначальних в україномовній картині світу. Підтверджено, що новітні феміна(і)тиви, як і похідні одиниці словника загалом, своєю словотвірною структурою актуалізують значущі для соціуму об'єкти й ділянки позамовної дійсності, фіксують способи та напрямки їх осмислення й оцінки, віддзеркалюють зміни в зовнішньому щодо мови світі. Показано, що новітні феміна(і)тиви (а це здебільшого назви жінок за професією, посадою, родом заняття, званням) перебувають на вістрі суспільної уваги й мають як своїх прихильників, так і критиків, особливо через неокочирність, немилозвучність деяких із них. Наголошено, що впорядкування підсистеми назв осіб жіночої статі вимагає від відповідальних мовців виваженого підходу. Бо, з одного боку, жінка як активний член сучасного суспільства не має бути непомітною в мові, а з іншого – за її лексичного окреслення недопустиме жодне зі структурно-системних порушень, що могло б спровокувати негативну емоцію чи пейоративну оцінку.

Ключові слова: антропоцентризм, деривація, лексикон, суфікс, фемінізація, фемінатив / фемінітив, українська мова.

FEDURKO Mariia – Doctor of Philology, Professor of the Department of Primary Education Fundamental Disciplines Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Street, Drohobych, 82100, Ukraine (mfedurko@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

KOTOVYCH Vira – Doctor of Philology, Head of the Chair of Ukrainian Language, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Street, Drohobych, 82100, Ukraine, virako@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6370-8135>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.8>

To cite this article: Fedurko, M., Kotovych, V. Ukrainsjki slovotvirni femina(i)tyvy v konteksti pryncypu antropocentryzmu [Ukrainian word-forming feminine in the context of the principle of anthropocentrism]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 56, 65–76, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.8> [in Ukrainian].

UKRAINIAN WORD-FORMING FEMININE IN THE CONTEXT OF THE PRINCIPLE OF ANTHROPOCENTRISM

Summary. *In the article, the active area of modern word formation – feminization – is considered from the standpoint of anthropocentrism as one of the defining principles of current linguistic science. Its essence correlates with the thesis: it is impossible to know a language, completely abstracted from a person, its bearer and creator, just as it is impossible to know a person, his spiritual world outside of his language (speech). The naturalness of this type of names in the lexical system of the Ukrainian language, their thousand-year rootedness in the specific language soil, and therefore, also historical endurance, because the concepts MAN and WOMAN belong to the defining ones in the Ukrainian-speaking world picture, are noted. It has been confirmed that the latest feminine, as well as derived units of the dictionary in general, with their word-forming structure actualize the objects and areas of extra-linguistic reality that are significant for society, fix the ways and directions of their understanding and evaluation, and reflect changes in the external world in relation to language. It is shown that the latest feminine (which are mostly names of women by profession, position, type of occupation, title) are at the forefront of public attention and have both their supporters and critics, especially due to the indelicateness and uncharitability of some of them. It is emphasized that the arrangement of the sub-system of names of persons of the female gender requires a balanced approach from responsible speakers. Because, on the one hand, a woman as an active member of modern society should not be invisible in the language, and on the other hand, none of the structural and systemic violations that could provoke a negative emotion or a pejorative assessment are allowed under her lexical definition.*

Key words: *anthropocentrism, derivation, feminization, feminative / feminine, lexicon, suffix, Ukrainian language.*

*Не слово при людині, щоб бути словом,
а людина при слові, щоб бути людиною.*

A. Содомора

Постановка проблеми. Словотвірна категорія жіночості, яка акумулює у своєму складі субстантиви на позначення осіб жіночої статі, сьогодні активно поповнюється новими одиницями, сприйнятими українським суспільством неоднозначно: як зі схваленням – Н. Залеток (2022, с. 49–50), Г. Плачинда (2018, с. 5), Л. Ставицька (2015, с. 30–31), так і критикою – В. Радіонов (2018), І. Фаріон, (2023). Безсумнівна впевненість П. Селі-

гея (2022), автора праці з лінгвофутурології, щодо закріплення в українській мові зразка 2222 року нових феміна(і)тивів (від лат. *fēmina* ‘жінка’, *fēminīnus* ‘жіночий’) із суфіксами -к(а), -ин(я), -иц(я), -ес(а) (с. 353) спонукає поглянути на цю словотвірну категорію під поглядом антропоцентризму як одного з визначальних принципів сучасної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Збагачення класу жіночих назв шляхом їх

утворення від назв осіб чоловічої статі, по-іншому, фемінізації, також моції (від лат. *motio* 'рух'), становить одну з найважливіших прикмет динаміки сучасного українського лексикону. Засвідчуючи її, А. Архангельська (2019) пише про доволі суттєве її акцентування в сучасному лінгвістичному україномовному просторі, пор.: «Серед словотворчих процесів на сучасному етапі розвитку української мови цей різновид фемінізації формує один із найпотужніших магістральних номінаційних потоків новітньої доби, а сама тематична сфера фемінічного словотворення без перебільшення передує у переліку найактуальніших "тем" у мовному житті сучасного українського суспільства» (с. 44). Тож зрозумілою постає висока зацікавленість цими одиницями словника з боку фахівців різних лінгвістичних галузей, насамперед дериватологів (праці А. Архангельської, М. Брус, З. Валюх, Л. Кислюк, Т. Космеди, А. Нелюби, О. Пономарева, О. Синчак, Н. Собецької, Л. Ставицької, О. Стишова, О. Тараненка та ін.). Вони продовжують засадничі в цій ділянці української мовознавчої науки студії багатьох своїх попередників, першим серед яких слід назвати професора І. Ковалика, попри те що у відомих на той час граматиках, систематизованих курсах української мови, інших працях питання творення особових субстантивів, зокрема, назв жінок, уже частково висвітлювано – див., для прикладу, (Сімович, 1921, с. 135–136; Курс..., с. 350–354). Обґрунтувавши системність словотвору, визначивши його структуру й теоретичну базу, він виділив у межах словотвірної класу іменників словотвірну категорію осіб із підкатегорією назв осіб жіночої статі та описав її словотвірні типи (Ковалик, 1962). Вивчення цих іменників продовжив І. Фекета (1968) аналізом і оцінкою на матеріалі мови I половини ХХ ст. їхніх лексичних, словотвірних і функційних характеристик. У колективній монографії «Словотвір сучасної української літературної мови» Л. Родніна (1979) розглядає похідні іменники зі значенням жіночої статі в межах модифікаційних словотвірних типів, акцентуючи водночас на стилістично зниженому статусі переважної більшості з них (с. 95–98). П. Білоусенко з В. Німчуком (2002; 2009), досліджуючи історію, словотвірний і функційний потенціали

суфіксів *-иц-я*, *-ин-а*, характеризують їх також із погляду здатності продукувати іменники зі значенням жіночості.

Попри доволі суттєві напрацювання в цій ділянці українського мовознавства, інтерес до словотвірних феміна(і)тивів актуальний і сьогодні, насамперед з огляду на їхню високу (почасти нарочито форсовану в ЗМІ) дериваційну активність – це засвідчують розвідки різного плану (монографії, статті, словники), опубліковані впродовж останніх десяти років. Так, у праці А. Архангельської (2019) назви осіб жіночої статі розглянуто з погляду мовної й соціальної динаміки та теорії номінації; стимулів і чинників їх з'яви, функційно-стилістичних характеристик і нормативності. У низці статей та в монографії М. Брус (2019) схарактеризовано генезу, еволюцію й особливості функціонування феміна(і)тивів. О. Тараненко (2021) обстежує ці одиниці в контексті принципу андроцентризму; Л. Кислюк (2017) – як одне зі свідчень динаміки словотвірної норми (с. 327–335); Л. Ставицька (2015) – з позицій гендерного підходу. О. Стишов (2020) здійснив комплексну характеристику словотвірних особливостей українських суфіксальних неологізмів-феміна(і)тивів початку ХХІ ст. – переважно загальномовних і частково індивідуально-авторських. Проаналізовано фемініні назви й у зіставному аспекті – розвідки О. Синчак (2022), Н. Собецької (2017), А. Архангельської (2019), О. Тараненка (2021); оприлюднено «Історичний словник фемінітивів української мови» (Брус, 2019), «Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцерок територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій» (Плачинда, 2018), «Вебсловник жіночих назв української мови» (Синчак, 2022) та розроблену на його основі «Абетку фемінітивів» (Абетка, 2022). На тлі зіставлень з літературною мовою простежено, окрім того, закономірності, механізми та результати творення дериватів на позначення жінок в українських жаргонах (Нелюба, 2014) і арго (Редько, 2015).

Мета нашої статті – проаналізувати проблему сучасного фемінізувального словотворення в пов'язанні з принципом антропоцентризму як однієї з провідних засад когнітивно-дискурсивної (званої ще антро-

поцентричною) парадигми вивчення природи й особливостей людської мови. Так сформульована мета передбачала розв'язання таких завдань: з'ясувати сутність принципу антропоцентризму в проєкції на похідне слово; встановити характер її прояву в підсистемі фемінних назв; обґрунтувати важливість процедури лінгвістичного впорядкування в класі неофеміна(і)тивів.

Виклад матеріалу. Сучасна наукова парадигма, хай якої галузі знання вона стосується, позначена ідеєю антропоцентричності, сутність якої – у максимальному розкритті світу людини, її потенціалу й горизонтів, у забезпеченні гідних умов для реалізації її інтелектуальних і творчих можливостей (Скаун, 2015, с. 193). Зазначене зумовило виокремлення в системі методологічних засад сучасної науки принципу антропоцентризму, декларованого ще давньогрецькими філософами (Сократ, Платон, Аристотель та ін.) і відродженого в лінгвістичних концепціях В. фон Гумбольдта й О. Потебні у статусі підоснови націєоб'єднавчих і націєствірних процесів.

Утвердження цього принципу в сучасних мовознавчих дослідженнях передбачає розгляд мови і як продукту людської діяльності, що забезпечує потреби людей у спілкуванні, і як засобу зберігання й трансляції їхнього досвіду, знань, культури, але також і як інструмента їх продукування-творення й оцінки, бо, за В. фон Гумбольдтом, «людина живе з предметами, як подає їх її мова» (цит. за Селіванова, 2011, с. 34) чи, інакше кажучи, людина думає й поводить так, як їй «велить» її мова. З іншого боку, попри те що людина постає мовби бранцем мови, «яка нав'язує їй свій погляд на світ, категоризацію та концептуалізацію досвіду», вона водночас має певну владу над мовою, є її хазяїном, керує «нею як засобом впливу на свідомість і поведінку іншої людини», розбудовує, визначає напрями функціонування тощо (Селіванова 2011, с. 35). Останнє набуває особливої ваги в контексті з'яви в сучасному публічному просторі нових феміна(і)тивів і всіх суперечок навколо них. Щоправда, О. Тараненко (2021) дещо по-іншому витлумачує сутність принципу антропоцентризму: як одну з провідних засад організації мови, поряд із принципами а) соціоцентризму, б) «господаря», в) соціально активної особи та трьома

можливими трансформаціями останнього – вікової зрілості, андроцентризму, соціального авторитету (с. 5).

Дослідження М. Брус (2019), також П. Білоусенка з В. Німчуком (2002; 2009), інших учених довели, що категорія жіночості, або феміна(і)тивності, визначувана як «абстраговане лінгвальне поняття, якому підпорядковані одиниці нижчого порядку, об'єднані в загальне ціле для вираження значення “особа жіночої статі”» (Брус, 2019, с. 26) має в українській мові давню традицію, адже сягає своїм корінням індоєвропейської доби, до того ж із постійним в усі історичні періоди збагаченням і розвитком.

Індоєвропейські з походження феміна(і)тиви – це нечисленні назви жінок в основному за родинними зв'язками, сприймані на праслов'янському мовному ґрунті вже як непохідні одиниці, тож їхні первісні значення й корені можна встановити лише шляхом етимологічного аналізу (Брус, 2019, с. 57). Прикметою праслов'янської доби є не тільки збагачення семантичного розмаїття жіночих назв (поряд із номінаціями жінок за родинними стосунками також назви за віковими, фізіологічними й фізичними характеристиками, соціальним статусом, функціями, зайнятістю тощо), а й похідний їх характер, серед яких трапляються й відмаскулінні (від лат. *masculus* ‘чоловічий’) утворення – див., для прикладу, **drugь* – **druga*, **družа*, **gospodь* – **gospodja* (Брус, 2019, с. 87).

Акцентуємо тут на відмаскулінативах, позаяк насамперед за їх рахунок відбувається сьогодні збагачення класу назв осіб жіночої статі, а значить, і загальномовного словника, пор.: «Фемінітивна словотворча база – це переважно маскулінативи (*відповідач* > *відповідачка*, *іванофранківець* > *іванофранківка*, *керівник* > *керівниця*), у меншій кількості інші субстантиви (особові й неособові) (*дочка* > *донечка*, *краса* > *красуня*), прикметники (*мила* > *миленька*, *свята* > *святюха*), дієслова (*берегти* > *берегиня*, *ткати* > *ткаля*), словосполучення (*білі руки* > *білоручка*, *золоте волосся* > *золотоволоска*). Основними фемінітивними словотворчими засобами є суфікси, що становлять близько ста дериваційних морфем» (Брус, 2019, с. 39), щоправда, не тотожних у плані продуктивності.

Вивчення процесу постання похідних феміна(і)тивів допомагає виявити зв'язок між динамікою когнітивно-словотвірних механізмів і загальними, водночас протилежно спрямованими тенденціями еволюції словника (інтернаціоналізація – націоналізація, інтелектуалізація – демократизація, універсальнізація номінацій – семантико-стилістична їх диференціація, економія в назовництві – деталізація форми та / або семантики номінацій (Вплив суспільних змін..., 2017, с. 96), а також змінами в мовній картині світу. Це важливо, позаяк організація знань у структурі мови відбувається відповідно до наших уявлень про довкілля й самих себе. Зміни в довкіллі постають екстрапольованими на мову, а зміни в мові, її підсистемах і категоріях сигналізують про певні зрушення в зовнішньому щодо неї світі. Людина як творець мови, з одного боку, пізнає нове й дає йому назву, а з другого – вона сама твориться мовою, адже та як інструмент пізнання від дитинства детермінує спосіб мислення, відповідно спрямовуючи його. Похідні слова своєю словотвірною структурою віддзеркалюють значущі для людини, її життєдіяльності, досвіду елементи дійсності, які вона, пізнаючи, номінує в той чи той спосіб (Вплив суспільних змін..., 2017, с. 8–9). Ці одиниці допомагають зрозуміти, які з понять для представників певного соціуму виявляються актуальним на тому чи тому часовому відтинку, як певна реалія ними сприйнята, через відсилання до яких вихідних, мотивувальних сутностей осмислена й поіменована, детермінуючи тим самим розбудову когнітивного й комунікативного просторів їхньої мови.

Процес пізнання предметів і явищ довкілля невіддільний, як бачимо, від того, хто його здійснює, тобто суб'єкта пізнання, людини, а вона, її інтелект не можуть мислитися поза мовою й мовленнєвою діяльністю, позаяк є конститутивними ознаками homo sapiens як виду. Порівняймо з думкою О. Потебні (с. 36): «Зрозуміло, що в людині є сила, яка примушує її особливим, тільки їй притаманним способом видозмінювати враження природи; легко також прийняти, що точка, на якій стає помітною людяність цієї сили, на якій узагальнення набуває нетваринного характеру, є поява мови» (с. 36). Отже, мовні (точніше мовленнєві) інновації, постали

в ході пізнавальної діяльності людини, а далі закріплені в узусі, є не чим іншим, як способом прояву антропоцентричності мови як суспільного феномена.

Людина в усіх актах пізнання й життєдіяльності постає в одному зі своїх біологічних виявів – чоловіка або жінки. Проте значно важливіше, що ЧОЛОВІК і ЖІНКА – це базові концепти культури, які взаємодіють, взаємозумовлюють і взаємодоповнюють один одного (Архангельська, 2007, с. 23). Вони хоч і протиставлені один одному, опозиційні, проте на загал «приречені бути разом й у своєму земному існуванні, і в парадигмі та практиці лінгвістичного пізнання» (Ставицька, 2015, с. 13). Чоловіче й жіноче стосується тих начал, що постали разом зі світом і без яких він як такий існувати не може. Проте рівності, паритету між ними немає. У патріархатних (постпатріархатних) суспільствах чоловіче домінує над жіночим, у матріархатних – навпаки (Архангельська, 2019, с. 27; Гінзбург, 2012, с. 8; Тараненко, 2021, с. 76). Цієї асиметрії не може не віддзеркалювати мова. Численні дослідження підтверджують: в українській мові на осі «назви осіб чоловічої статі – назви осіб жіночої статі» вона (асиметрія) доволі суттєва й виявляє себе на різних рівнях, засвідчуючи в такий спосіб андроцентричність української мови, як, зрештою, й інших європейських. Йдеться про а) загальнономінативний рівень, коли назви осіб чоловічої статі використовують і на позначення жінок, зокрема за професією, родом діяльності, соціальним становищем, тобто в узагальненій, генеризувальній функції, наприклад, *лікар, поет, Герой України*; б) рівень словотворення, коли на основі маскулінативів постають шляхом афіксації найменування осіб жіночої статі, як-от: *школяр – школярка, захисник – захисниця, Мар'ян – Мар'яна*; в) рівень граматико-категорійних значень, коли використано синтаксичний спосіб вказівки на жіночу стать суб'єкта дії чи носія стану: *Глава уряду повідомила; жінка-професор, жінка-депутат, жінка-президент* (Тараненко, 2021, с. 6–10).

Стосовно першого з виділених рівнів, загальнономінативного, зауважимо таке: у Державному класифікаторі професій переважна більшість іменників на позначення

професій, посад, занять мають форму чоловічого роду. І лише 38 слів із 7 тисяч – форму жіночого роду (*акушерка, вишивальниця, медична сестра, буфетниця* та ін.), до того ж є вони найменуваннями професій невисокого соціального статусу (Ставицька, 2015, с. 30; Гінзбург, 2012, с. 9). Щоправда, 2020 року Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України наказом за № 1574 прийняло таку зміну до цього класифікатора: «При внесенні запису про назву роботи до кадрової документації окремого працівника, професійні назви робіт можуть бути адаптовані для означення жіночої статі особи, яка виконує відповідні роботи (відповідно до пункту 4 параграфу 32 Українського правопису, схваленого постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 437)» (Зміна..., 2020, с. 1). Проте визнати цю зміну вповні легітимною складно, позаяк вона суперечить Закону «Про засади функціонування державної мови», де стверджено, що нововведення такого плану – прерогатива Національної комісії зі стандартів державної мови.

Згадані асиметрії представники гендерної, а більшою мірою феміністської лінгвістики оцінюють у контексті мовної дискримінації. Пошлемося тут на таке з тверджень Л. Ставицької (2015): «Проявом сексизму, приміром, є той факт, що в багатьох сучасних мовах, у граматиці яких відображається рід (чоловічий і жіночий) для номінації чоловіків та жінок як у множині, так і однині використовуються іменники чоловічого роду. Кажуть “учителі нашої школи...”, конкурс “Учитель року”, проте йдеться насамперед про вчительок» (с. 29). Виявлений у такий спосіб механізм «включення», спричиняє, переконана авторка, непередставленість жінки в мовній картині світу, її ігнорування в ній (с. 29). Ба більше. Уживання назв чоловічого роду щодо жінок на високих державних посадах чи з певним науковим ступенем або вченим званням (*архітектор, диригент, прем'єр, президент, доктор, професор, академік*) слугує, каже вона, «найпотужнішим ідеологічним засобом навіювання, впровадження до глибин свідомості» думки про те, що ті взялися «не за свою справу» (с. 30).

Як засвідчують численні дискусії в медіа, з цією тезою про навіювання і впрова-

дження погодиться не кожна з тих жінок, що обіймає сьогодні таку посаду, здобула такий ступінь чи є носієм такого звання. І не тільки через консерватизм (мовний, соціуму) (Тараненко, 2021, с. 15, 81) чи (що значно образливіше) невігластво або ж мізогінію, як вважає О. Васильєва (2024), а тому, що в мові відображаються, окрім світоглядних доміант соціуму, його стереотипів і концептів, також «сприйняття та оцінка цих об'єктів реальної та ментальної картин світу» (Архангельська, 2019, с. 43). Ці сприйняття й оцінка в різних членів спільноти можуть не збігатися, стосовно неофеміна(і)тивів, звісна річ, також. Не варто заперечувати й того, що маскулінативи (маскулізми) у формі однини противники тотальної фемінізації можуть сприймати як одиниці з загальнородовим значенням (тобто професор = чоловік + жінка), а у формах множини – як такі, у яких повністю деактуалізовано сему «стать» і які позначають людину загалом (Архангельська, 2019, с. 27) або ж як прояв принципів політкоректності й усебічної рівноправності жінок, що «передбачають приховання в професійних назвах вказівки на стать» (Кислюк, 2017, с. 334).

Безперечно, роль жінки в суспільстві XXI ст. кардинально відмінна від тієї, яка їй належала ще якихось 50–100 років тому. Вони все частіше обіймають найвищі державні посади, опановують найнебезпечніші й найвідповідальніші професії, зокрема військові, виконують найскладніші доручення, здійснюють поважні наукові відкриття, досягають карколомних вершин у спорті, беруть на себе відповідальність за найважливіші ділянки суспільного життя, тобто підвищують свою агентність. Значить, вони заслуговують на те, щоб стати помітними й у мові. Тож феміна(і)тиви – це показник тих якісних змін, що відбуваються в нашому суспільстві «під впливом загальносвітових тенденції до демократизації і встановлення рівності між статями»: мова, розвиваючись, «відображає поточний стан світобачення тією чи тією спільнотою й одночасно бере участь у його подальшому вдосконаленні» (Залеток, 2022, с. 50), бо «як у слові вперше людина усвідомлює свою думку, так у ньому ж насамперед вона бачить ту законність, яку потім переносить на світ» (Потебня, 1985, с. 38).

Очевидно, з цієї ж настанови про законність виходила й Іванна Блажкевич, відома галичанка, письменниця, очільниця «Жіночої громади» й кооперативна діячка, коли 1931 року писала: «Правда, наші жінки не так-то давно взялися до громадської роботи та й тому-то ця мішанина назв. Але, на мою думку, треба би цю нестачу справити. Переживши свій вік на селі, звикла я до того, що селяни ніколи не кажуть “склепар”, “поштар” чи “директор”, якщо це становисько займає жінка, але називають (на мою думку, правильно): **склепарка, поштарка, директорка, молочарка** і т. п., а там: Круглячка, Шекевичка, Блажкевичка, Кунчиха і т. п. Належало б ото ж і в письмі ці назви усталити, а то виходить трохи смішно: начальна **редакторка** і **видавець** О. Кисілевська» (цит. за Гінзбург, 2012, с. 7).

Від часу написання цих рядків збігло майже сто років, а питання досі стоїть гостро й однозначного розв'язку не має. Проте гострота ця стосується не всіх семантичних різновидів словотвірних феміна(і)тивів, а насамперед посадових, професійних і статусних назв, бо, як видається, похідні на зріць *позивачка, відповідачка* вповні природні в офіційно-діловому (юридичному) тексті, так само, як *розпутниця* – у художньо-поетичному, див., для прикладу: *Позивачка звернулася до держави України з позовом про відшкодування шкоди, завданої їй в результаті вчинення злочину* (Із Постанови Верховного Суду); *А сусідки на неї дивилися, і плювалися, і хрестилися: – Безсоромниця і розпутниця, вже й не криється, шалапутниця* (Л. Костенко). Зрештою, ці похідні можна розглядати і як кодеревати, поряд із маскуліна(і)тивами, а не лише утвореними від них, пор. з думкою А. Нелюби: «Можна стверджувати, що в українській жіночій деривації творення назв жінок не від назв чоловіків, а безпосередньо від назв дій, ознак, процесів і т. ін., вже є нормативним. У таких і інших словотвірних процесах водночас убачаємо зростання тенденції до унезалежнення жіночого словотворення від чоловічого (своєрідна словотвірна емансипація) і хибності постулату про жіночі словотвірні засоби як модифікаційні» (цит. за Архангельська, 2019, с. 29).

Демократичні перетворення в сучасній Україні, зміна ролі та ваги жінки в різних сферах суспільного життя (А. Архангельська, М. Гізбург, Л. Кислюк, А. Нелюба, О. Синчак, Л. Ставицька, О. Стишов, О. Тараненко), все активніше залучення жінок до традиційно чоловічих сфер діяльності (Б. Ажнюк, Г. Плачинда, О. Синчак, О. Тараненко), з одного боку, а з іншого – послаблення андроцентричної домінанти в системі української мови (О. Тараненко), визнання новітньою академічною граматикою співвідносних назв осіб чоловічого й жіночого роду (хоч і з заувагою про вживання останніх переважно в розмовному мовленні) помітним явищем у системі родової категоризації іменника, акцентування ролі деривації в збагаченні цієї співвідносності (І. Вихованець, К. Городенська), зростання тенденції до унезалежнення жіночого словотворення від чоловічого (А. Нелюба), активізація стилістичної нейтралізації давніше утворених, але фіксованих словниками минулого століття з обмежувальними помітками назв осіб жіночої статі за професією чи родом діяльності (М. Гінзбург, Л. Ставицька, О. Тараненко), поступове емоційно-оцінне знебарвлення суфіксів *-к-, -иц' (-ниц' -)* (Л. Ставицька), посилення тенденції до автохтонізації української мови, відновлення й збереження її самобутніх рис (М. Брус, О. Стишов) упевнюють у думці, що збагачення підсистеми фемінних назв – процес незворотний і такий, що набиратиме все більшої ваги. Адже складно заперечити природність, доцільність, зрештою, елегантність форм на зразок *акторка, володарка, співачка*, що не один десяток років побутують у нашій мові – свідченням тому Грінченків словник: «Акторка и актёрка, -ки, ж. Актриса; Володарька, -ки, ж. Владѣтельница, владѣлица; Співачка, -ки, ж. 1) Пѣвица. 2) Пѣвунья» (Словарь ..., 1907–1909). І впевнені, що залишаться в ній, бо жінка (повторимо вслід за поетом Николаєм Шостаком) – «світу половинка», тож він неможливий без неї. «На стійкість номінацій, – слушно зауважує Є. Карпіловська, – впливає і стійкість позначуваного ними явища в житті суспільства» (Вплив суспільних змін..., 2017, с. 98).

У зв'язку з зазначеним наголосимо на такому. Процес творення нових жіночих

назв має бути не хаотичним, а керованим і регламентованим, насамперед – через діалог у «контексті спільної мови» (Архангельська, 2019, с. 11) задля усунення подекуди надмірної їх варіантності, уникнення недолугих (Стишов, 2020, с. 132) чи відразних (Селігей, 2022, с. 370) форм, посталих «усупереч системно-структурним обмеженням», що провокує їх семантичну й стилістичну обтяженість у порівнянні з маскулізмами, а отже, і суб'єктивно-оцінне використання в мовленні (Архангельська, 2019, с. 41). Добре прислужитися цій справі може, на нашу думку, «Вебсловник жіночих назв української мови», у якому дескриптивний підхід до їх опису «урівноважено елементами прескриптивного підходу», а «статті зі словотвірними варіантами супроводжено діаграмами за результатами опитування експертів і експерток, а також авторськими рекомендаціями» (Синчак, 2022). Не зайве прислухатися й до думки М. Гінзбурга (2012) стосовно окреслення осіб за професією: якщо йдеться про конкретну особу, то варто вживати форму, що відбиває стать особи, а якщо про професію загалом, то форму чоловічого роду (с. 13). Прикметним видається також прогноз П. Салігея (2022) щодо впорядкування уживань аналізованих співвідносних форм у писемних текстах майбутнього: задля досягнення смислової точності та «гендерної коректності», «коли йтиметься про посади чоловічо-жіночі та жіночо-чоловічі колективи, удаватимуться до зірочки, скісної риски або дужок: *співаки*чки, президент*ка країни, українські науков(и)ці*» (с. 353).

Висновки. Отже, антропоцентризм як один із провідних принципів сучасної лінгвістики декларує: мова й людина – сутності

нероздільні, взаємозумовлені. Мова впливає на людське мислення, спрямовує його, формує цінності, принципи, світогляд як окремого індивіда, так і народу, нації загалом. З іншого боку, людина пізнаючи світ, відкриваючи в ньому нові об'єкти і явища, збагачує мову, розвиває її, адже для фіксації пізнаного необхідні все нові й нові елементи, насамперед лексичні. Серед останніх значний шар формують похідні одиниці, які своєю словотвірною структурою віддзеркалюють шляхи і способи концептуалізації й категоризації певною мовною спільнотою світу. Одна з таких категорій – категорія назв осіб за професією, родом діяльності, місцем проживання, національною належністю тощо, яку репрезентують дві мовні підкатегорії – «назви осіб чоловічої статі», «назви осіб жіночої статі» в згоді з двома базовими концептами культури ЧОЛОВІК & ЖІНКА. Попри всю важливість і взаємозалежність чоловічої й жіночої сутностей, у мовній картині світу патріархатних (постпатріархатних) суспільств слова-маскулізми домінують над феміна(і)тивами, засвідчуючи в такий спосіб мовну дискримінацію жінки. Своєрідний феміна(і)тивний бум у системі сучасного українського словотворення можна пояснювати цілком вмотивованим прагненням домогтися видимості жінки не лише в суспільному житті, але також у мові. Домагаючись активного використання неофеміна(і)тивів у текстах усіх мовних стилів, важливо дбати про їхню слухність, емоційно-експресивну нейтральність, системно-структурну і стилістичну відповідність. Перспективним вважаємо вивчення закономірностей позначення осіб жіночої статі у сучасних текстах різної стильової належності.

ЛІТЕРАТУРА

- Абетка фемінітивів. *По той бік новин. Проєкт «По той бік гендеру»*. 2022. URL: <https://behindthenews.ua/spetsproiekti/po-toy-bik-genderu/abetka-feminitiviv-358/>.
- Ажнюк Б. М.** Мовна політика : Україна і світ : Монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
- Архангельська А. М.** Маскулізоване вираження *nomina feminina* та фемінізоване вираження *nomina masculina* у слов'янських мовах: взаємодія «свого» і «чужого». *Мовознавство*, 2007. № 1. С. 23–37.
- Архангельська А.** *Femina cognita*. Українська жінка у слові й словнику. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 444 с.
- Білоусенко П. І., Німчук В. В.** Нариси з історії українського словотворення (суфікс -иця). Київ; Запоріжжя, 2002. 206 с.

- Білоусенко П. І., Німчук В. В.** Нариси з історії українського словотворення (суфікс *-ина*): Монографія. Запоріжжя; Ялта; Київ: Ліпс, 2009. 250 с.
- Брус М. П.** Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
- Васильсва О.** Фемінітиви проти скреп: що переможе? *Повага*. URL: <https://povaha.org.ua/feminityvy-proty-skryep-shho-peremozhe/>.
- Вихованець І. Р.** Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Р. Вихованця. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
- Вплив суспільних змін на розвиток української мови: *Монографія* / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирева, Ю. В. Романюк; Відп. ред. Є. А. Карпіловська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 444 с.
- Гінзбург М.** Професійні назви як дзеркало гендерної рівності. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ, 2012. С. 7–27.
- Залсток Н.** Жінки на військовій службі у Великій Британії та СРСР у роки Другої світової війни. Київ : ПФ «ПП «Фоліант», 2022. 432 с.
- Зміна № 9. ДК 003:2010. Класифікатор професій. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 1574 від 18.08.2020. Київ, 2020. 10 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1574915-20#Text>.
- Кислюк Л. П.** Сучасна українська словотвірна номінація : ресурси та тенденції розвитку : *Монографія*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 424 с.
- Ковалик І. І.** Словотворчий розряд суфіксальних загальних назв живих істот жіночої статі у східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами. Питання українського мовознавства. Львів: Вид-во Львівського університету, 1962. Кн. 5. С. 3–34.
- Курс сучасної української літературної мови / [за ред. Л. А. Булаховського]. Київ : Радянська школа, 1951. Т. 1 : 1. Вступ. 2. Лексика. 3. Фонетика. 4. Морфологія. 5. Наголос. 520 с.
- Нелюба А. М.** Жаргоновий «жіночий» словотвір на тлі літературномовних інновацій. Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2014. Вип. 38. С. 90–97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2014_38_15.
- Плачинда Г.** Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцerek територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Київ, 2018. URL: <https://bit.ly/3HrGB4u>.
- Потебня О. О.** Естетика і поетика слова: Збірник. Пер. з рос. / Упоряд., вступ, ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. Київ : Мистецтво, 1985. 302 с.
- Радіонов В.** Про фемінітиви всерйоз і жартома. Закон і бізнес. 7.04–13.04. 2018. URL: <https://zib.com.ua/ua/132519.html>.
- Редько Є.** Жінки. Арго. Словотвір. *Rossica Olomucensia. Časopis pro ruskou a slovanskou filologii*. 2015. N. 1. Vol. LIV. S. 73–85. URL: <https://www.academia.edu/19577720/>.
- Родніна Л. О.** Суфіксальний словотвір іменників у сучасній українській мові. *Словотвір сучасної української літературної мови*. Київ: Наукова думка, 1979. С. 57–118.
- Селіванова О. О.** Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
- Селігей П. О.** Українська мова у 2222 році : Вступ до лінгвофутурології / НАН України, Інститут мовознавства ім О. О. Потебні, Київ : Академперіодика, 2022. 452 с.
- Синчак О.** Лексикографка чи лексикографія? Українсько-польські паралелі жіночого словотворення. *Slavica Wratislaviensia*. CLXXVI. Т. 176. Wrocław, 2022. S. 103–115. DOI : <https://doi.org/10.19195/0137-1150.176.8>.
- Синчак О.** Вебсловник жіночих назв української мови. 2022. URL: r2u.org.ua
- Сімович В.** Граматика української мови. 2-ге доп. вид. Ляйпціг, 1921 / [фотопередрук з післясловом Олекси Горбача]. Мюнхен, 1986. 584. с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/>.
- Скакун І. О.** Перспективи антропоцентризму в сучасній науковій картині світу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. С. 193–196. URL: http://www.apfs.nuoua.od.ua/archive/5_2015/48.pdf.
- Словарь української мови:** [у 4 т.] / збір. ред. журн. «Киевская Старина» ; упоряд., з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. Київ, 1907–1909. URL : https://shron2.chtyvo.org.ua/Hrinchenko/Slovar_ukrainskoi_movy.pdf?
- Собецька Н. В.** Фемінітиви у процесі лінгвістичних трансформацій. *Освітній простір XXI століття : реалії, новації, перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 23 лют. 2017 р.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. С. 67–71. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/21500>

- Ставицька Л.** Гендер : мова, свідомість, комунікація. Київ : КММ 2015. 440 с.
- Стишов О.** Особливості суфіксального словотворення неологізмів на позначення осіб у сучасній українській мові. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2020. Вип. 53. С. 127–140. DOI : <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.12>
- Тараненко О. О.** Андроцентризм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух : Монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 112 с.
- Фаріон І.** Фемінітиви: хто і чому просуває гвалтування української мови. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=TRxqiSGeL2E>.
- Фекета І. І.** Жіночі особові назви в українській мові (творення і вживання) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Ужгородський національний університет. Ужгород, 1968. 369 с.

REFERENCES

- Abetka feminivityv [The alphabet of femininity]. *Po toi bik novyn. Proiekt "Po toi bik henderu" – On the other side of the news. Project "On the other side of gender"*. Retrieved from <https://behindthenews.ua/spetsproiekti/po-toy-bik-genderu/abetka-feminitiviv-358/> [in Ukraine].
- Azhnjuk, B. M.** (2021). *Movna polityka: Ukrajina i svit: Monohrafija [Language policy: Ukraine and the world: Monograph]*. Kyiv : Vydavnychij dim Dmytra Buragho [in Ukraine].
- Arkhangheljsjka, A. M.** (2007). Maskulinizovane vyrazhennja nomina feminina ta feminizovane vyrazhennja nomina masculina u slov'jansjkykh movakh: vzajemodija "svogho" i "chuzhogho" [The masculinized expression of the nomina feminina and the feminized expression of the nomina masculina in Slavic languages: the interaction of "own" and "other"]. *Movoznavstvo – Linguistics, 1*, 23–37 [in Ukraine].
- Arkhangheljsjka, A.** (2019). *Femina cognita. Ukrajinsjka zhinka u slovi j slovnyku [A known woman. Ukrainian woman in the word and dictionary]*. Kyiv: Vydavnychij dim Dmytra Buragho [in Ukraine].
- Bilousenko, P. I., Nimchuk, V. V.** (2002). *Narysy z istoriji ukrajinsjkogho slovotvorennja (sufiks -ycja) [Essays on the history of Ukrainian word formation (suffix -itsya)]*. Kyjiv; Zaporizhzhja [in Ukraine].
- Bilousenko, P. I., Nimchuk, V. V.** (2009). *Narysy z istoriji ukrajinsjkogho slovotvorennja (sufiks -yna): Monohrafija [Femininitives in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning: monograph]*. Zaporizhzhja; Jalta; Kyjiv: Lips,
- Brus, M. P.** (2019). *Feminityvy v ukrajinsjkij movi: gheneza, evoljucija, funkcionuvannja: monohrafija [Femininitives in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning: monograph]*. Ivano-Frankivsk: DVNZ "Prykarpatskij nacionalnyj universytet imeni Vasylja Stefanyka" [in Ukraine].
- Bulakhovsjkyj, L. A.** (Ed.). (1951). *Kurs suchasnoji ukrajinsjkoji literaturnoji movy. 1. Vstup. 2. Leksyka. 3. Fonetyka. 4. Morfolohija. 5. Nagholos [Course of modern Ukrainian literary language. 1. Introduction. 2. Vocabulary. 3. Phonetics. 4. Morphology. 5. Emphasis] (Vol. I)*. Kyiv: Radjancjka shkola [in Ukraine].
- Farion, I.** *Feminityvy: khto i chomu prosuvaje gvaltuvannja ukrajinsjkoji movy [Femininitives: who and why promotes the rape of the Ukrainian language]*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=TRxqiSGeL2E> [in Ukraine].
- Feketa I. I.** (1968). *Zhinochi osobovi nazvy v ukrajinsjkij movi (tvorennja i vzhivannja) [Female personal names in the Ukrainian language (formation and use)]*. (Candidate's thesis). Uzhghorod [in Ukraine].
- Ghrinchenko B. (Ed.)**. (1907–1909). *Slovarj ukrajinsjkoji movy [Dictionary of the Ukrainian language] (Vols. 1–4)*. Kyiv. Retrieved from https://shron2.chtyvo.org.ua/Hrinchenko/Slovar_ukrainskoi_movy.pdf [in Ukraine].
- Ghinzburch, M.** (2012). Profesijni nazvy jak dzerkalo gendernoji rivnosti [Professional titles as a mirror of gender equality]. *Ghumanitarna osvita v tekhnichnykh vyshhykh navchalnykh zakladakh – Humanitarian education in technical higher educational institutions (pp. 7–27)*. Kyiv [in Ukraine].
- Karpilovsjka, Je. A.** (2017). *Vplyv suspilnykh zmin na rozvytok ukrajinsjkoji movy: Monohrafija [The influence of social changes on the development of the Ukrainian language: Monograph]*. Kyiv: Vydavnychij dim Dmytra Buragho [in Ukraine].
- Kysljuk, L. P.** (2017). *Suchasna ukrajinsjka slovotvirna nominacija : resursy ta tendenciji rozvytku : Monohrafija [Modern Ukrainian word-formation: resources and development trends: Monograph]*. Kyjiv : Vydavnychij dim Dmytra Buragho [in Ukraine].
- Kovalyk, I. I.** (1962). *Slovotvorchij rozrjad sufiksajnykh zaghalnykh nazv zhyvykh istot zhinochoji stati u skhidnoslov'jansjkykh movakh u porivnjanni z inshymy slov'jansjkymy movamy [The word-formation class of suffixed generic names of living creatures of the female gender in East Slavic languages in comparison with other Slavic languages]. Pytannja ukrajinsjkogho movoznavstva – The issue of Ukrainian linguistics (Book 5), (3–34)*. Ljviv: Vyd-vo Ljvivsjkogho universytetu [in Ukraine].

- Neljuba, A. M.** (2014). Zhargonovyj “zhinochyj” slovotvir na tli literaturnomovnykh innovacij [Slang “feminine” phrase against the background of literary and linguistic innovations]. *Linghivistychni doslidzhennja: Zb. nauk. pracj KhNPU im. Gh. S. Skovorody – Linguistic studies: Collection of science works of KhNPU named after H. S. Skovorody* (Issue 38), (pp. 90–97). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2014_38_15 [in Ukraine].
- Plachynda, Gh.** (2018). *Slovnychok feminityviv dlja pres-oficeriv ta pres-oficerok terytorialnykh upravlinj Derzhavnoji sluzhby Ukrainy z nadzvyhajnykh sytuacij [A dictionary of femininity for press officers of territorial departments of the State Emergency Service of Ukraine]*. Kyiv. Retrieved from <https://bit.ly/3HrGB4u> [in Ukraine].
- Potebnja, O. O.** (1985). *Estetyka i poetyka slova: Zbirnyk [Aesthetics and poetics of words: Collection]*. I. V. Ivanjo, A. I. Kolodnoji (Edited, introduction, article, note). Kyjiv: Mystectvo [in Ukraine].
- Radionov, V.** (2018). Pro feminityvy vserjoz i zhartoma [About femininity seriously and jokingly]. *Zakon i biznes – Law and business*. 7.04–13.04 Retrieved from <https://zib.com.ua/ua/132519.html> [in Ukraine].
- Redjko, Je.** Zhinky. Argo. Slovotvir [Women. Argot. Word work]. *Rossica Olomucensia. Časopis pro ruskou a slovanskou filologii – Rossica Olomucensia. Journal of Russian and Slavic Philology*, 1 (Vol. LIV), (pp. 73–85). Retrieved from <https://www.academia.edu/19577720/> [in Ukraine].
- Rodnina L. O.** Sufiksajnyj slovotvir imennykiv u suchasnij ukrajinsjkij movi (1979). [Suffix word formation of nouns in the modern Ukrainian language]. *Slovotvir suchasnoi ukrajinskoj literaturnoi movy – Vocabulary of modern Ukrainian literary language* (pp. 57–118). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Selighej, P. O.** (2022). *Ukrajinsjka mova u 2222 roci: Vstup do linghovofuturologiji [The Ukrainian language in 2222: Introduction to linguistic futurology]*. Kyiv: Akadempriodyka [in Ukraine].
- Selivanova, O. O.** (2011). *Linghivistyčna encyklopedija [Linguistic encyclopedia]*. Poltava: Dovkillja-K [in Ukraine].
- Skakun, I. O.** (2015). Perspektyvy antropocentryzmu v suchasnij naukovej kartyni svitu [Perspectives of anthropocentrism in the modern scientific picture of the world]. *Aktualjni problemy filosofiji ta sociologiji – Actual problems of philosophy and sociology* (pp. 193–196). Retrieved from http://www.apfs.nuoua.od.ua/archive/5_2015/48.pdf [in Ukraine].
- Synchak, O.** (2022). Leksykografka chy leksykoghafynja? Ukrajinsjko-poljsjki paraleli zhinochogho slovotvorenja [Lexicographer or lexicographer? Ukrainian-Polish parallels in female word formation]. *Slavica Wratislaviensia – Slavic Wratislavia, CLXXVI* (Vol. 176), (pp. 103–115). Wrocław. DOI: <https://doi.org/10.19195/0137-1150.176.8> [in Ukraine].
- Synchak, O.** (2022). Vebslovnyk zhinochykh nazv ukrajinsjkoji movy [Web dictionary of female names of the Ukrainian language]. Retrieved from r2u.org.ua [in Ukraine].
- Simovych, V.** (1921). *Ghramatyka ukrajinsjkoji movy. 2-ghe dop. vyd. [Grammar of the Ukrainian language. 2nd upd. ed.]*. Ljajpcig [O. Ghorbach (photo reprint with an afterword)], (1985). Mjunkhen. Retrieved from <http://irbis-nbuv.gov.ua/> [in Ukraine].
- Sobecjka, N. V.** (2017). Feminityvy u procesi linghivistychnykh transformacij [Feminitives in the process of linguistic transformations]. *Osvitnij prostir KhKhI stolittja: realiji, novaciji, perspektyvy: materialy nauk.-prakt. konf. – Educational space of the 21st century: realities, innovations, perspectives: scientific and practical materials. conf.* [Ternopilj, 23.02. 2017], (pp. 67–71). Ternopilj: TNEU. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/21500> [in Ukraine].
- Stavycjka, L.** (2015). *Ghender: mova, svidomistj, komunikacija [Gender: language, consciousness, communication]*. Kyiv: KMM [in Ukraine].
- Styshov, O.** (2020). Osoblyvosti sufiksajnogho slovotvorenja neologizmiv na poznachennja osib u suchasnij ukrajinsjkij movi [Peculiarities of suffixal word formation of neologisms to denote persons in the modern Ukrainian language]. *Linghivistychni doslidzhennja: zb. nauk. pracj KhNPU imeni Gh. S. Skovorody – Linguistic studies: coll. of science works of KhNPU named after H. S. Skovorody* (Issue, 53), (pp. 127–140). DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.12> [in Ukraine].
- Taranenko, O. O.** (2021). *Androcentryzm u systemi movnykh koordynat i suchasnyj ghendernyj rukh: Monoghrafija [Androcentrism in the language coordinate system and the modern gender movement: Monograph]*. Kyiv: Vydavnychyj dim Dmytra Buragho [in Ukraine].
- Vasyljjeva, O.** Feminityvy proty skrjep: shho peremozhe? [Feminitives vs. scraps: which will win?]. *Povagha – Respect*. Retrieved from <https://povaha.org.ua/feminityvy-proty-skrjep-shho-peremozhe/> [in Ukraine].

- Vykhovanecj, I., Ghorodensjka, K.** (2004). *Teoretychna morfologhija ukrajinsjkoji movy : Akadem. ghramatyka ukr. movy [Theoretical morphology of the Ukrainian language: Akadem. Ukrainian grammar language]*. Kyiv: Univ. vyd-vo "Puljsary"[in Ukraine].
- Zaljetok, N.** (2022). *Zhinky na vijsjkovij sluzhbi u Velykij Brytaniji ta SRSR u roky Drughoji svitovoji vijny [Women in military service in Great Britain and the USSR during the Second World War]*. Kyiv: PF "PP "Foliant" [in Ukraine].
- Zmina № 9. DK 003:2010 (2020). *Klasyfikator profesij. Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torghivli ta siljskogho ghospodarstva Ukrajiny № 1574 vid 18.08.2020 [Change No. 9. DK 003:2010. Classifier of professions. Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine No. 1574 dated August 18, 2020]*. Kyiv. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1574915-20#Text> [in Ukraine].